

МАРИНА

ruský
příběh

tomáš klvaňa

paséka

Tomáš Klvaňa
MARINA
Ruský příběh



Tomáš Klvaňa

МАШИНА

Ruský příběh

Paseka

Praha – Litomyšl

2011

Obsah



První stříh
Setkání v Pantheonu
strana 7



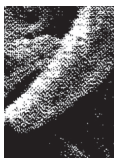
Kapitola první
Reaganův úsměv
strana 11



Kapitola druhá
Poslední balet
strana 55



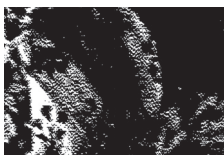
Kapitola třetí
Edmond Dantès Kremelský
strana 69



Druhý stříh
Jen žádný fyzický kontakt!
strana 87



Kapitola čtvrtá
Zlomyslné slunce
strana 99



Kapitola pátá
Veřejný zájem
strana 145



První stříh

Setkání v Pantheonu

Z dráhy Leonardova letiště ve Fiumicinu se vznesl obtloustlý airbus. Mariani seděl vpředu, podpíral si bradu, netečně zíral na vzdalující se zátoku, kterou letadlo obkroužilo a nabralo západní směr. Za několik hodin přistane v Bostonu. Díval se na zvrásněné moře, osvětlené úplňkem: lodě, zářící do tmy jako roztavené zlato, se rychle zmenšovaly a on se rozhodl nikdy se do Říma nevrátit.

Pár dní předtím kličkoval mezi turisty na Via della Vite. Spěchal. Zdržela ho návštěva Pantheonu a bál se, že nestihne být ve čtyři hodiny v hotelu. Chvilí váhal, zda si nevzít taxi, když si však představil tamní divoký styl řízení, přidal do kroku.

„Kávu? Víno, pane?“

Číšník nabízel skryš před rozpálenou ulicí. Mariani zdvořile odmítl; prošel kolem butiků, vdechoval benzínové výpary, horko vyvětrávaných kuchyní i nasládlý odér odpadků, vnímal dech metropole a cítil její pot. Kroky vyměřoval asfalt, jehož vrstvy vytvářely na městských chodnicích mapy imaginárních světadílů. Kolem hradeb ze zaparkovaných vesp se úzkými uličkami plazil pomalý provoz. Došel k Via Veneto, těsně u kraje chodníku obešel skleněné kukaně restaurací a po několika minutách stoupání honosnou ulicí doběhl k hotelu. V hale se usadil na pohovku a zhluboka vydechl. Smavý recepční – jméno Said vyryté na stříbrné destičce na klopě – mu kývl na pozdrav. Světlo bulváru tlumené stromy klouzalo měkce do vestibulu, v němž se střídali hosté, pár za párem, skupina za skupinou.

Přijde? Ani si nebyl jist, že to opravdu byla ona. V šeru baziliky ji dobře neviděl.

Mariani přicestoval do Říma na mezinárodní konferenci. V jedné, méně sledované sekci moderoval panelovou diskusi, v jiné, prestižní, přednesl referát. Vyučoval management na univerzitě v Bostonu. Kdysi sice získal doktorát ze sovětologie, o tuto kariéru ho však dějiny obraly a z osobních důvodů se pak odmítl věnovat politice Ruska, takže před pár lety změnil zaměření. Po konferenci zůstal ve městě kvůli jednání s vydavatelem. Rychle si tu zvykal na skvosty kamenných ruin, které náhodná gesta dějin rozhodila vprostřed běžného života, brzy je tedy

nevnímal jako zázrak, i když jím bezesporu byly. Jen strohý Pantheon, schovaný v pozdější zástavbě, mu nevěděl. Od prvního seznámení se chrám zlověstně šklebil. Kdykoliv se blížil k náměstíčku s fontánkou, kde Pantheon stál, připravoval se na vizuální útok nekompromisního masívu. Šedá čepice dómu propouštěla otvorem proud světla, tolik zbožňovaný fotografy, který mu připomněl Star Trek. Představoval si, že se ve vodopádu paprsků objeví kapitán Kirk.

S vydavatelem se sešli ke snídani několik domů od jeho skromně zařízené kanceláře nedaleko Corso del Rinascimento. Potom se vydal projít. Bylo pozdě dopoledne, pracovní část návštěvy mu skončila, vychutnával si volnost a prohlížel různé odstíny zlaté v metropoli zalité slunečním svitem. Došel k Pantheonu vzdálenému několik minut, minul řadu sloupů a vstoupil. Osvěžil ho chladný vzduch v prázdném prostoru. Kráčel po vyleštěném kameni, poslouchal ozvěnu kroků, pročítal informační panely, prohlížel si sochy ve výklencích, obracel hlavu k otvoru ve střeše a vstřebával tlumený šum. Na služební cesty si nebral kameru, zato se snažil zapamatovat si jedinečnost míst, jejich detaily a vůni.

Přistoupil k nice ohrazené panely a žlutou páskou, jakou kriminalisté v Americe vymezují místo vraždy. Rozhlédl se a rychle vklouzl za bílou desku. Vešel do čtvercového výklenku čpícího plísní a mžoural do tmy. Slyšel svůj potlačovaný dech, ale zdálo se mu, že tu není sám. Popošel ke zdi, nahmatal kamennou lavičku a opatrně si sedl. Prostorem zazněl divčí hlas:

„Myslela jsem si to. Zvědavost poráží opatrnost...“

Ten hlas... mluvila rusky! Přistoupila k lavičce a vynořila se z šera, takže ji viděl lépe. Dotkl se jí.

„Marino?“

Chtěl vyjít do světla chrámu, ale ona zůstala stát a pak si rychle sedla. Sedl si tedy vedle ní. Jeho oči přivykaly tmě. Pár centimetrů od sebe viděl její tvář, dlouhé vlasy, lesknoucí se pohled a pootvěřená ústa. Naklonil se a váhavě ji políbil. Ucítil známou vůni.

„Jsi to opravdu ty!“

Ani se nepokoušel ovládnout.

„Hledal jsem tě. Vrátil jsem se do Moskvy, ale ve vašem bytě bydlel někdo jiný. To je neuvěřitelná náhoda! Co se s vámi stalo?“

Namísto odpovědi mu dívka položila ukazováček na rty.

„Co děláš v Římě? Jsi tu pracovní, že?“

„Na konferenci. Za pár dní odjždím. Co tu děláš ty?“

Neodpověděla. Seděli vedle sebe ve ztmavlém koutě, chvíli si povídali o Pantheonu a městě v tomto ročním období. Na žádnou otázku týkající se jejího pobytu nereagovala. Něžně jí přejížděl prsty po tváři, dotýkal se jejích rtů. Marina, dívka, kterou poznal před deseti lety v Moskvě. Flóra z Botticelliho Jara. Plavé vlasy, podlouhlá tvář, protáhlý nos, jemný pohled, neúčastný, skoro blazeovaný, a k tomu sotva zřetelné androgynní kouzlo. Toužil si ji prohlédnout a ujistit se, že není obětí žertu. Když tedy opakovaně odmítla vyjít, navrhl schůzku. Souhlasila. Domluvili se, že se sejdou zítra v recepci jeho hotelu.

„Ted' běž,“ kývla směrem k východu.

„Přijdeš?“

„Ano. Nevidíme se náhodou...“

Pootevřel ústa. Chtěl se zeptat, co tím myslí, ale její odmítavý pohled ho posílal pryč. Neochotně opustil výklenek, podlezl žlutou pásku, protáhl se kolem dřevěné bariéry a vyšel před chrám. Bylo poledne, horký vzduch ho udeřil jako tupé kladivo a ostré světlo ho přinutilo nasadit si sluneční brýle. Došel k fontánce, otočil se a čekal. Nevycházela. Po patnácti minutách na slunci se vrátil do chrámu, podlezl žlutou pásku a vešel zpět do výklenku. Prošel ho sem a tam. Nebyla tu, zato ho spatřil zřízenec, který ho upozornil, že je výklenek veřejnosti uzavřený. Vyšel z chrámu do věčného mraveniště.



Kapitola první

Reaĝanův úsměv

1.

Červenec 1987, třída Maxima Gorkého, Moskva. S respektem a jistou bázní si Mariani prohlížel zaprášené čínžáky lemující široký chodník. Vysokými průchody, nahoře ukončenými obloukem, pozoroval domy ve vedlejších uličkách. Byly buď vybledle zelené, žluté nebo růžové, a v důsledku toho si město nadlouho, možná navždy a jistě nespravedlivě, spojil s bledostí barev. Přistoupil ke kovové nádrži na kvas a prohlížel si na řetízku zavěšený plechový hrnek. Širokou ulicí se ploužila volga. Váhal. Strach z nákazy v něm zápasil se zvědavostí. Nakonec opatrně usrkl a ke svému překvapení shledal, že mu mdlý nápoj, jemně dráždící patro, chutná. Vysokou rychlostí kolem projel černý vládní zil se staženými záclonkami.

Do Sovětského svazu přiletěl na prodloužené letní prázdniny od konce června do září. Neměl v plánu žádné cesty mimo hlavní město a první dojmy z Moskvy ho v jeho předsevzetí utvrdily. Gigantická metropole v něm budila touhu vniknout do ní a poznat její srdce. Loudal se v horku po svažující se Gorkého třídě směrem k Rudému náměstí, epicentru říše, a pozoroval město ve stavu pozdní dekadence. V seminářích na Harvardu, kde studoval, si vytvořil obrázek o situaci v Sovětském svazu, zabarvený nadšením profesorů z Gorbačovovy perestrojky, jenže tento obrázek se mu teď hroutil před očima. Nevydržel ani letmý pohled.

Několikrát se pokusil navázat kontakt s mladými Rusy a přimět je k diskusi. Nebylo to snadné. Vyhýbali se politice. Ne ze strachu, spíš z nezájmu. Student žurnalistiky Moskevské univerzity Valerij (po dvou vodkách Valera) mu na jeho expozé o perestrojce jako typu třetí cesty mezi kapitalismem a komunismem řekl, že komunistou dnes může být jen blbec nebo kariérista. Nejčastěji slyšel: Gorbačov pustě žvaní.

Z průchodu na něj zaútočil pach moči a přiměl ho změnit směr. Bylo těžké najít tu průjezd nečpící moči, a tak si na pronikavý puch vytvářel podmíněný reflex. Včera těsně před usnutím zaslechl v průchodu domu, v němž si pronajal byt, zvuky rvačky. Hektické oddechování, tlumený křik, nadávky. Zvířecí impulz. Když mu bylo třináct, zmlátili s partou v průjezdu

nepopulárního spolužáka. Oblouhlý, neškodný chlapec za nic nemohl. Marianiho parta, poblázněná seriály o mafii, kde se do ležících kopalo často a usilovně, si to na tloušťíkovi frajersky vyzkoušela, až se bolestí pomočil. Když si na to vzpomněl, otrásl se studem.

Na pozvání Andreje, dalšího studenta Moskevské univerzity, navštívil vernisáž malíře Glazunova. Přečetl si pozvánku a s překvapením shledal, že akce není v centru, ale na dalekém sídlišti. Cesta metrem na konečnou trvala věčnost a zanechala mu modřiny z prodírání se davem. Stěny konečné stanice pokrývalo hnijící dřevo. Galerie byla součástí rozlehlého objektu, shluku geometricky přesných staveb z šedého panelu prokládaného sklem, někde naprasklého, jinde rozbitého a polepeného kartonem. Andrej ho vedl ke vchodu, kde shluk signalizoval událost. Televizní štáby ze zahraničí. Ucítil pach ledabyle umyté podlahy. Denní světlo prostupovalo filmem nečistoty na oknech. Spatřil rozměrné plátno, olejomalbu s nakupenými tvářemi a tvářičkami, postavami ruské historie. Byli tu Stalin a Brežněv, Kalinin, Berija, Majakovskij i Pasternak. Do toho v různých perspektivách poskládané ikony, chrámy a kláštery, rudé pěticípé hvězdy a pravoslavné kříže prolnuté v postmoderním salátu. Vlevo dole divoký oheň. Plamen revoluce? Požár? Zkáza chrámu Krista Spasitele? Mariani myslel na obraz, když kráčel dolů po Gorkého třídě ke Kremlu. Záměrná konceptuální pomatenost a estetická provokace neladila s nudou města. Autor se vymykal prostředí, v němž žil, měl úspěch, uznání i finanční satisfakci.

Jakmile se přiblížil k severnímu okraji Rudého náměstí, odkryly se mu barevné věže chrámu Vasila Blaženého. Před kostkou Leninova mauzolea stála fronta. Turisté pochodovali po bílých čárách na dlažbě. Pod dohledem vojáků a policistů si nikdo netroufl sejít z vyznačených linií. V prostoru zbaveném silničního provozu panovalo ticho. Mariani se otočil a vydal se směrem k Maněžnímu náměstí, přes něž právě přeběhl obrovský černý kocour. Dohnal tramvaj v zastávce, vyhoupl se na zadní oj, tramvaj se rozjela a černý pasažér zmizel Marianimu z dohledu. Zabočil k Alexandrovské zahradě, kde stála u hrobu Neznámého vojína čestná stráž. Hrob chránil popel šesti vojáků, obětí války. V duchu se vrátil ke Glazunovově vernisáži. Muž, jehož jméno si nepamatoval, přednesl emotivní projev a pak společně s malířem vyzval hosty ke slavnostnímu přípitku. Poté se slova ujal sám Glazunov:

„Ať žije ruská kultura, ruské umění, které ani bota diktatury, ani hlad, ani tupost byrokracie, ani šatlavý, ani mučírny nikdy, nikdy nesprovodí ze světa!“

Tuto větu pak slyšel Mariani večer v televizním zpravodajství a vybavil si výraznou, hrdou postavu malíře oblečeného do šedých kalhot a černé kožené bundy zapnuté až ke krku. Ve tváři měl sebeuspokojení a na čele kapky potu. Na ulici by si ho spletl s tajným policistou. Ruská kultura! Co tím myslel? Vzrušující divadelní avantgardu? Hromotlucké sochy komunistického panoptika vrahů a aparátčků? Balet, rezivějící nádrže na kvas, kamenného Puškina na rozlehlém náměstí? Sedl si na lavičku v Alexandrovské zahradě a díval se směrem k rudohnědé zdi. Park byl upravený, pokrytý zářivě zeleným travnatým kobercem. Listnaté stromy stínily barevné záhony květů, jež oživovaly fádni ulice. U vedlejší lavičky jedla důchodkyně housku z papírového sáčku. Na druhé straně, blíž ke vchodu, stály dvě dívky. Vyšší blondýna ve vybledlé červené sukni a haleně z bílého plátna byla bosá. Druhá dívka, menší brunetka s běžným obličejem, se u lavičky loučila s vojákem navlečeným do těsné seprané uniformy.

Oloupaný lak opěradla, lesknoucího se v poledním slunci, přilákal blondýninu pozornost. Ukazovákem pravé ruky přejížděla po drsném povrchu jako po struhadle. Pak zvolna naklonila hlavu, vlasy jí přepadly přes tvář a Mariani spatřil zelené oči, výrazný obličej, podlouhlý nos a úzké rty. Usmála se, a přestože si jako cizinec v Moskvě zvykal na pohledy žen, její bezprostřední, uvolněné gesto ho překvapilo.

Ačkoliv se tomu pokoušel ubránit jako neslušnosti, pohled mu bloudivil k jejím kotníkům. Bosá dívka se otočila k přítelkyni, od níž odešel voják, a oslovila ji. Mariani vstal. Chvilí bojoval s nesmělostí, ale pak vykročil k nim. Všiml si, že ho sledují, snad vyzývavě, asi testují jeho odhodlání. Chtěl se proto vrátit, ale věděl, že by se před nimi naprosto znemožnil. Představil se. Zaznělo pár zdvořilostních vět. Mluvil rusky, což je potěšilo.

„Nenosíte boty?“ zeptal se blondýny, jež se představila jako Marina. Snažil se být vtipný, ale nervozita ho válcovala. V jejím pohledu se odráželo slunce, které barvu jejích duhovek nasvítlo do nereálné podoby renesančních portrétů.

„Jsem bez nich svobodnější, hlavně tak blízko Kremlu.“

Brunetka se chichotala. Když na chvíli poodešla, využil situace a pozval Marinu na kávu. Její úsměv si vykládal jako bezstarostnost povznesenou nad chudobu. Vypadala jinak než bohémské, intelektuálně založené studentky, nebo upravené, cílevědomé dámy, jichž bylo město plné.

2.

Seděli v kavárně proslulého hotelu nedaleko Velkého divadla. Od vchodu si je prohlížely tři potíci se postavy v kožených sakách. Přišla opět bosá, ale namísto sukně měla na sobě světle modré džíny. Nechala si objednat kávu a ostře sycenou vodu. Odmítla alkohol.

„Tady se nemusíte bát, že by po vás chtěli pas,“ poznamenal.

Domníval se, že Marina ještě nesmí pít alkohol. Kolik jí bylo? Sedmáct? Styděl se zeptat a ona jeho narážku přešla. Kavárna s přemrštěnými cenami byla jedním z mála míst v centru Moskvy, kam se dalo zajít.

„Proč já?“ zeptala se.

Dělal, že nerozumí.

„Proč jste pozval právě mě? Není dost slečen, které by vám vyhověly lépe?“

Zrudl. Tvářila se přívětivě a její hlas zněl sebejistě. S trémou vysvětloval, že mu nejde o to, co má na mysli. Na chvíli se odmlčel a sledoval prostornou, secesní kavárnu. Měla své nejslavnější doby za sebou.

„Jste mi sympatická, chtěl jsem vás poznat. Hlavně proto, že nejste jako ty dívky, o kterých mluvíte.“

Hovor se dostal do přirozenějšího rytmu. Vyprávěl jí o svém rozhodnutí navštívit Sovětský svaz, navázat známosti s univerzitními studenty a profesory, dozvědět se víc o životě za perestrojky. Marina se rozesmála.

„Gorbačov jen kecá. Povolili otěže, ale ne moc. Chtějí se udržet u moci, a tak změnili taktiku a mluví jinak. Není to žádná opravdová změna.“

To nečekal. Přešli k osobním tématům. Řekla mu, že má čtyři sourozence, bydlí s rodinou a rodinou strýce v centru, otec je ve vězení a matka pracuje jako uklízečka. Ne, není politický vězeň, řekla smutně. Chtěla by jít na univerzitu, ale teď musí vydělávat, starat se o mladší sestru a bratry. Strýc je v Afghánistánu a oni ho už dva roky neviděli. Přes léto rodina odjela na Jaltu k příbuzným. Ona pracuje v obchodním domě, a proto zůstala ve městě. Pohledem bloudil k odolné pokožce jejich chodidel pod vybledlou modří nohavic. Měla bílou pleť, jež v osvětlení kavárny přecházela v šedě zelený odstín.

Zdálo se mu, že jestli existují jedinečné chvíle, toto je ve své nepravděpodobnosti jedna z nich. Přes zmenšující se vzdálenost nad stolem si posílali rozpačité úsměvy, vstříčné věty a neobratně formulovaný souhlas.

Dohodli se, že se uvidí znovu. Nazítří se vypravil do obchodního domu, kde pracovala. Tam ji poprvé spatřil obutou do nafasovaných hnědých střeviců. Neměla z jeho přítomnosti radost, což vytušil z jejich opatrných gest a nejistých pohledů. Na práci neměla skoro nic, obchoďák byl prázdný, bez zboží i zákazníků. Zato si ho prohlíželo několik kolegyně v zelených zástěrách.

„Co je k mání?“ zeptal se hravě.

„Všechno...“

Významně se rozhlédl.

„Nevypadáte na to, že byste měli všechno...“

Nutila se do smíchu. Byla jeho návštěva nevídaná, nebo jí nebyl příjemný humor na úkor sovětské reality? Domluvili si schůzku zítra večer na Puškinově náměstí, jednom z mála míst, které znal.

I následující den bylo dusno. Horký večer vyhnal Moskvy do ulic. Posedávali na prostorném náměstí kolem sochy klasika romantismu, zevlovali a vyměňovali si zážitky z končícího dne. Opilec s prázdnou láhví ve špinavých rukách odevzdaně seděl na neupraveném trávníku, jiný se snažil z kolemjdoucích vymámit pár kopejek. Skupinky mladých se tísnily kolem otlučených kazetových magnetofonů a poslouchaly rock. A také jakýsi vášnivý projev. U jednoho hloučku se zastavil a naslouchal, staccatu slov však nerozuměl. Reprodukce byla mizerná a jeho ruština jen o málo lepší.

Kdosi mu zezadu položil ruku na rameno. Otočil se a spatřil Marinu v bílých minišatech a lodičkách stejné barvy. Přišla přesně v domluvenou hodinu a políbila ho na tvář. Ucítil jemný parfém lišící se od agresivních vůní, jež neviditelnými oblaky obklopovaly pěstěné Moskvanky. Od té doby, co ji poznal, dnes poprvé vypadala elegantně. Ve sněhově bílém oblečku, s blond vlasy a bělostnou pokožkou zářila do počínajícího soumraku. V umaštěném, pachy prosyceném velkoměstském večeru byla zjevením. Mariani si všiml, jakou pozornost budí mezi muži na náměstí, viděl závistivé záblesky jejich pohledů, pocítil nejistotu a ovšem i pýchu a vzpomněl si na odpoledne v kremelském parku, kdy ji bosou spatřil poprvé: Flóru z Botticelliho Jara.

„Lichačov,“ řekla a kývla směrem k magnetofonu, z něhož se stále linul extatický hlas.

Lichačov byl fenomén, lidový kazatel snící o Velké Rusi. Vládnoucí komunisti ho považovali za potížiště a styděli se za něj, jenže nové vedení

vyhlásilo hlasnost, a nemohlo tedy Lichačova jen tak zavřít. Stačilo, aby mu úřady několikrát zrušily vystoupení, a jeho věhlas vzrostl.

Zamávala mu před očima bílými lístky.

„Bolšoj?“ zeptal se.

V kavárně se zmínil, že by se chtěl podívat do vyhlášeného divadla, ale bylo obtížné sehnat vstupenky, zejména nechtěl-li platit vyděračské ceny z preferenční kvóty pro takzvané hosty čili devizové cizince. Zklamane stáhla ústa.

„Ne. Jazz na parníku.“

„To je skvělé!“

Chtěl ji utěšit, a proto předstíral větší radost, než měl. Jazz na parníku byl hitem léta. Lodě, provozované jednou z prvních soukromých firem, měly vyprodáno každý večer. Na molu se shlukovali zájemci ochotní několikánásobně přeplatit cenu lístku. Mávl na taxi, otlučeného moskviče.

„K Moskvě, na molo. Jazz na parníku.“

Vnitřek auta páchl kouřem, filcovaný strop zčernal za léta absorbce dýmu. Projeli prázdným centrem a za chvíli byli na nábřeží. Mariani převzal vstupenky a prodral se davem k můstku. Parník byl nový, prostorný, se dvěma palubami. Velkou část vrchní kryla střecha. Bar byl situován vespod a malé pódium, připravené pro jazzovou skupinu, nahoře. Na rezervačním štítku jejich stolu uviděl číslo 666 a latinkou napsané jméno, Woland. Bulgakovův román Mistr a Markétka, desítky let zakázaný, vyšel za velkého rozruchu několik měsíců před jeho příjezdem a bylo pozoruhodné, kam si jeho motivy našly cestu. Lod' vyplula za světla. Z reproduktorů zněla trubka Louise Armstronga. Objednal víno, večeri a začal mluvit o knihách. Marina Bulgakova nečetla a o literaturu nejevila zájem. Působila kultivovaně a on ji mylně považoval za sečtělou. Sovětský život se hemžil milovnicí knih a těmi, kteří lásku k nim nosili světu na odív. Patos a nedostatek jiných impulzů.

„Literatura vás nebaví?“

„Čtení mi nic nedává.“

Čtení! Jako ve třetí třídě: čtení, psaní, počty...

„Před pěti lety jsem se dostala k samizdatovému opisu Doktora Živaga. Pasternak byl v módě. Krásná kniha. Znáš Vojnu a mír a jiné klasiky. Z většiny se moc nedozvíte. Vadilo mi, že postavy jsou špatně napsané, že děj jde špatným směrem.“

„Špatným směrem?“ zeptal se nevěřičně. „Jak se to pozná?“

„Intuici. Napoví vám, jestli je příběh vnitřně pravdivý, má-li logiku. Nelíbí se mi, když se postavy chovají jinak, než by měly. Je to buď autorova nedostatečnost, to většinou, nebo nějaká jeho výstřednost.“

Snažil se z ní dostat, jak chápe intuici, ale nikam to nevedlo. Přesvědčoval ji, že příběhy mají víc možností, ne jen jednu podle jakési železné logiky.

„Ano,“ připustila. „Příběh může mít mnoho podob, ale každou musí autor připravit. Záleží na maličkostech.“

Má ji brát vážně? Přečetla pár klasiků a usoudila, že „čtení“ je ztráta času. Začala hrát hudba, setmělo se. Dojedli, pili arménské červené víno a sledovali světla na břehu řeky. Mírný vánek ovíval pasažéry vychutnávající letní večer. Jejich rozhovor teď plynul přirozeně, jako by se znali delší dobu. Mariani si cenil její inteligence, s níž probírala vše, o čem si povídali. Zeptal se, kolik je jí let. Nebe pročísl blesk a ozval se hrom. Právě tak náhle a bez varování přešla k tykání.

„Máš strach?“

Zněla žertovně. Naklonila se přes stůl, lehce ho políbila na rty – stačil na okamžik pocítit jejich vlhkost – a zašeptala:

„Nemusíš...“

Loď přirazila ke břehu. Na molu halasila skupinka mladých. Když se paluba zpola vyprázdnila, nahnuli se dovnitř a zamířili k baru. Zprvu si jich nevšiml, jejich chování ho však vyrušilo. Vypadali jako zlatá mládež, pokud zde něco takového existovalo. Vyzývavě oblečené slečny a elegantní muži v jeho věku, jaké v Moskvě ještě neviděl. Nechodili po ulicích, nepotkával je v obchodech ani v metru. Žertovali u baru, objednávali šampaňské a okázale ignorovali okolí. Vypadali naprosto bezstarostně. Uniformovaný plavčík odrazil loď od břehu. Opět se zablýsklo, vítr vál silněji, černou hladinu řeky čeřil vítr. Mariani se soustředil na rozhovor s Marinou. Povídala mu o životě v komunismu, každodenním vyčerpávajícím zápasu s nefunkujícím systémem, který se projevoval tisíci maličkostmi: dlouhými frontami na zboží, špatnými službami, nemožností dovolat se spravedlnosti proti úřední tuposti a zákazem cestovat. Jako většina sovětských občanů ani ona nikde nebyla, kromě týdenního výletu do Finska, když jí bylo deset.

„Bylo to jako v pohádce. Čisté město pod bílým sněhem, upravené domky. Obchody plné barevného zboží. Většinu jsem do té doby nikdy neviděla. A od té doby taky ne. Lidi se k nám chovali hezky. Když se mluví o ráji, vybavím si Helsinky.“

Dřív by to považoval za antikomunistickou propagandu. Vyslovil to nahlas.

„Nechápu, co je špatného na tom, být antikomunistou,“ reagovala. „Váš prezident měl pravdu: toto je říše zla.“

Nevěděl, co má říci, a tak jen sledoval na hladince skleničky odlesk světla. Nechuť k moralizování, jímž Reagan vynikal, se v něm bila se zážitkem sovětské reality. Jazz hrál hlasitě do tmy. Odešla na toaletu na spodní palubě a Mariani pozoroval společnost kolem sebe – většinou páry nebo skupiny přátel snažící se spolu hovořit v hlučném prostředí. Byl rád, že tu je. Tady se cítil zatím nejnórmálněji, nejbližší prostředí, na které byl zvyklý z domova. Cítil úlevu. Opadlo z něj napětí z podvědomého pocitu, že musí být stále ve střehu. Byla pryč víc než čtvrt hodiny. Fronta před toaletou, řekl si. Když se však neobjevila dalších deset minut a kapela mezitím přestala hrát, vydal se ji hledat. Spatřil ji u baru mezi zlatou mládeží v rozhovoru s opáleným chlapcem v bílém sportovním obleku a jemně růžové košili s rozhalenkou. Pokynula mu, aby přistoupil.

„To je Garry, můj kamarád,“ představila mu partnera.

Mladík, jediný, kdo mu věnoval pozornost, se ušklíbl. Pak ho zdvořile oslovil bezchybnou, jemně akcentovanou angličtinou. Měl černé vlasy, kolem krku zlatý řetízek a na levém zápěstí drahé hodinky.

„Garry je z Jerevanu, ale teď bydlí v Moskvě,“ dodala Marina.

„Garry z Jerevanu?“ Mariani přehrával. „Taky šampión?“ Dobře míněná narážka na šachového velmistra Kasparova ponechala Garryho chladným.

„Kasparova znám. Mimochodem, narodil se v Baku, ne v Jerevanu. Ale šachy nehraju. Jmenuju se Ardanjanc.“

Nutil se do žoviální polohy.

„Další slavné arménské jméno!“

Narážel na příjmení Gorbačovova poradce a tajemníka komunistického politbyra Jegora Ardanjance. Garry mlčel o chvílku déle, než se zdálo taktní, takže si Mariani pomyslel, že nesleduje politiku, a chtěl mu svoji narážku vysvětlit, když opět zasáhla Marina:

„Jegor Maximovič je Garryho otec.“

Zmlkl. Drahý oblek, šampaňské... začalo mu to zapadat do nově nabytých vědomostí o sovětském systému. Garry jeho rozpaky přečetl a zdálo se, že se jimi baví. Pak mu ale smířlivě podal sklenku s exoticky vypadajícím nápojem a navrhl, aby si připili na setkání. Konverzace byla formální, mladík

se choval způsobně, ale odtážitě. Anglicky se naučil při dlouhodobých pobytech rodiny v Londýně a Washingtonu, kde otec pracoval na velvyslanectví. Marianimu se vybavily rešerše o sovětském politbyru: Jegor Maximovič Ardanjanc, zkušený diplomat a expert na zahraniční obchod. Profesor prestižní univerzity byl Gorbačovem vytažen do politbyra jako poradce pro hospodářskou reformu, což mezi západními experty vzbudilo naděje. Hlavou mu prolétl rozhovor s Marinou o říši zla a výletu do Finska.

Lod' se vrátila k molu. Marina oznámila, že Garry doma ještě pořádá večírek. Bylo půl dvanácté, Mariani se cítil vyčerpán, ale zvědavost převážila. Nebylo mu jasné, jak do té zlaté společnosti zapadá Marina, a proto pozvání přijal. Na louce u mola na ně čekalo několik drahých vozů, kolem nich postávali řidiči a kouřili. Když s Marinou nasedali do kůží vonící kabiny jaguáru, všiml si Mariani studených pohledů Moskvanů odcházejících z mola na zastávku nočního autobusu. Kolona zahraničních aut se vydala na jízdu spícím městem, a přestože jeli rychle, jeli dlouho. Na kraji obrovské metropole vjeli do vilové čtvrti. U vjezdu se zvednutou závorou zahlédl strážní budku a policistu. Projeli branou zahrady a zaparkovali u nasvícené vily, kterou odhadoval na dvacátá, možná třicátá léta. Pod podrážkami polobotek křupal jemný štěrk, jímž byla příjezdová cesta vysypaná až k růžovým záhonům.

Hlučná společnost se nahrnula dovnitř. Ve vestibulu zůstal chvíli stát a zíral na fontánku s kopii Davida z bílého mramoru. Seshora ji osvětlovalo několik barevných reflektorů, které blikaly do rytmu sovětského popu. Byl jediný, kdo si ji pobaveně prohlížel, ostatní prošli v přirozeném rozhovoru vestibulem a zamířili do jedněch z několika prosklených dveří. Když vstoupil, nalévala se whisky na led a místnost vyplnil hlasitý hardrock. Přijal sklenku, požádal o velkorysou porci ledových kostek a zaznamenal, že to nejsou kostky, ale malé hvězdičky, ledové symbůlky komunismu tající v bourbonu. Připil si s párem, který mu sklenku nabídl, a usadil se na pohovku. Na stěnách visely romantické olejomalby s ruskou krajinou. V přítomí si netroufal odhadovat, jsou-li to originály.

Marina seděla vedle něho, pila vodu a stejně jako on se rozhlížela po pokoji. Hlasitá hudba mařila občasnou snahu skupinek vést konverzaci. Po chvíli hluk polevil, nebo si zvykli do té míry, že se na několika místech rozproudil hovor. Marina se k němu naklonila. Ucítil její parfém.

„Jak se ti zamlouvá komunismus v praxi?“ zeptala se s neskrývanou ironií.

Její bílé šaty svítily do šera obýváku. Kdosi otevřel okenní křídla a cigaretový dým se vyvalil na zahradu s jedlemi a břízkami, osvětlenými reflektorem u paty domu. Sebevědomý muž ve sportovním saku a značkových džínách vynikal hlučností. „Grigorij Malejev, syn generálního prokurátora,“ poznamenala. Obklopilo je několik párů. Ukázalo se, že nevšímavé pohledy jsou jen zástěrka, a Mariani se brzy stal středem pozornosti. Několikrát musel vysvětlovat, kdo je, co v Moskvě dělá a jak se mu v ní líbí.

„Moskva je zanedbaná. A skoro nic se tu nedá koupit. Za každou hloupostí musí člověk do Londýna,“ tvrdila blondýna s hlubokým výstřihem a liščím výrazem.

„Speciální obchody už nám nejsou dost dobré, Mášo Grigorijevno, no tohle...“ provokoval její partner, o hlavu menší a o dost starší brýlatý muž.

Narážel na síť obchodů, do nichž měli přístup na zvláštní povolení jen vysoce postavení lidé. Bylo v nich k dostání všechno, co se neprodávalo v běžné distribuci. Rozproudila se debata, kde je lepší nakupování: v Londýně, Miláně nebo Paříži. Na Marianiho dotírala liščí blondýna a žádala, aby se přidal na její stranu a podpořil Londýn. O chvíli později se rozhovor stočil k zaostalosti sovětského venkova.

„Svoloč, všichni jsou svoloč,“ chraptěl Malejev a zapaloval si americkou cigaretu. „Zaostali, hloupi, špinaví muži! Tupá svoloč. Stalin věděl, jak s nimi zacházet!“

Z mimiky ostatních četl souhlas. Bez rozpaků opovrhovali lidmi stojícími ve frontě na cokoliv, co loterie sovětského života vylosovala jako nedostatkové zboží. Hardrock skončil. Na řadu přišla hudba elektrických smyčců a dusavých rytmů. Několik párů tančilo. Pak se přihodilo cosi, co nečekal a co ho vyvedlo z míry. Malejev se zjevil vedle Mariny a beze slova ji odtáhl směrem k tančícím. Stalo se to rychle a nevzbudilo to pozornost. Znovu si uvědomil, že je trpěným outsiderem s povrchní znalostí místních způsobů, a to jen přispělo k jeho pocitu nepatřičnosti. Ne protestovala, nemohl tedy dělat nic. Kdyby ji bránil, o což, zdálo se, nestála, vypadal by směšně. Cítil k ní náklonnost, strávili spolu večer a ostatní je zřejmě považovali za pár, ale ve skutečnosti jím nebyli. Dolil si bourbon a pokračoval v rozhovoru se dvěma muži a blondýnou. Jejich namyšlenost byla zkouškou jeho trpělivosti. Úkosem zahlédl Malejeva a Marinu zmlátající se v hloučku tanečníků. Položil sklenku na komodu z vyleštěného mahagonu a vyšel z místnosti.